

(PLECS)

D'HISTÒRIA LOCAL

NÚMERO 29 • OCTUBRE 1990

LA INFORMÀTICA AL SERVEI DE LA HISTÒRIA

GRUP D'HISTÒRIA LOCAL, UAB

El present article, al marge dels problemes metodològics que presenta la història local, els quals ja han estat prou comentats en les pàgines d'aquesta revista, voldria incidir en la problemàtica que suposa la localització i la recuperació de la informació en història local. La dificultat d'accés a la bibliografia, tant pel desconeixement que es té d'ella com per la seva dispersió, esdevé un obstacle de primer ordre a l'hora d'iniciar la recerca i repercuteix directament en els treballs d'investigació realitzats, ja que aquests ignoren sovint l'existència d'altres treballs de temàtiques similars, així com d'altres fonts d'informació documental de possible interès.

En un intent de resoldre aquests problemes o, si més no, d'aportar-hi un element de racionalitat, l'octubre de 1987 va sorgir la proposta, per part d'un grup de professors del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i de llicenciats vinculats al mateix departament, de creació d'una base de dades que recopilés la bibliografia existent d'història local contemporània de Catalunya, així com la de crear un fons bibliogràfic sobre aquest tema.

Per a la materialització d'aquesta proposta, es va constituir un equip de llicenciats, «Grup d'Història Local» (GHL), per tal de definir els objectius i els criteris del projecte d'elaboració de la base de dades i alhora

dur a terme la tasca de recuperació bibliogràfica.

Al llarg d'aquests tres anys de funcionament, han participat en el GHL un nombre total de 26 llicenciats en història contemporània. La seva formació com a documentalistes ha estat gràcies a la participació en els Cursos de Formació Ocupacional per a Documentalistes organitzats per l'INEM en col·laboració amb la UAB al llarg del 1987-89, així com en la participació individual dels seus membres en cursos especialitzats en biblioteconomia, documentació i teledocumentació. Tanmateix, ha estat la pròpia experiència adquirida en el treball de recollida de dades i en les sessions de discussió i resolució dels problemes la que ha proporcionat, professionalment parlant, unes bases teòriques més sòlides i convincents.

El finançament del projecte ha estat possible gràcies a diverses subvencions de la pròpia UAB, i sobretot a una bona dosi de voluntarisme per part dels membres del grup. Actualment la Diputació de Barcelona i la UAB estan estudiant un conveni de col·laboració que permeti la continuïtat del projecte.

Aquesta base de dades s'emmarca en el projecte més ampli de creació d'un Centre de Documentació sobre Història Local Contemporània de Catalunya del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la

UAB; el qual pretén ser l'eix aglutinador d'un conjunt d'activitats i serveis que es ressenyen tot seguit:

— Assessorament i informació de les fonts per a la recerca de la història local (arxius, biblioteques, centres d'estudi, publicacions, bibliografies).

— Estar al dia de les investigacions en curs, per tal d'establir mecanismes de discussió i debat que enriqueixin les línies metodològiques de la història local, a través de la connexió amb els departaments universitaris, els centres d'estudi, els arxius locals,...

— Base de dades que ofereix informació selectiva de referències bibliogràfiques i la seva localització en biblioteques, arxius o catàlegs bibliogràfics.

La base de dades projectada pretén ser un catàleg bibliogràfic retrospectiu de les fonts existents sobre història local contemporània de Catalunya, l'abast i les característiques de la qual queden definits per quatre criteris bàsics: tipològic, territorial, cronològic i temàtic.

Respecte a la tipologia documental, ens centrem en monografies, fullets, tesis i tesines.

L'àmbit territorial es circumscriu a Catalunya, i, dins d'aquest marc, considerem història local, els estudis centrats en municipis (o ens més petits com barris, parròquies, etc.), comarques, regions naturals (tals com un parc natural, un massís mun-

Editor: Daniel Fernández. **Director:** Jesús Mestre i Campi. **Cap de Redacció:** Jordi Barrachina. **Coordinació:** Jordi Cortadella.
Consell de Redacció: Joaquim Albareda, Jordi Andreu, Joan Boadas, Agustí Colomines, Jordi Cortadella, Antoni Gavaldá, Miquel Gutiérrez, Ferran Ibàñez, Roger Marcet, Andreu Mayayo, Xavier Pedrals i Mercè Renom. **Assessorament lingüístic:** Ramon Sorribes.

Disseny Gràfic: Josep Gómez i Pilar Villuendas.
DIPUTACIÓ DE BARCELONA / L'AVENÇ

tanyós, etc.), províncies, i d'altres divisions administratives com les diòcesis eclesiàstiques.

Cronològicament, el recull bibliogràfic abraça des del 1700 fins a l'actualitat, criteri que regeix pel que fa tant al contingut de les obres del buidatge com a la data d'edició.

Per últim, quant a la temàtica, la selecció no es basa únicament en treballs d'història en un sentit estricte, sinó que va més enllà abraçant gairebé l'espectre de les ciències socials; d'aquesta manera, són objecte de buidatge temàtiques com l'economia, la geografia (excepte la geografia física), l'urbanisme, el dret local, els llibres de viatge, les biografies, etc. (per a la selecció temàtica, vegeu l'índex del *thesaurus*).

Cal precisar que en el cas d'institucions i entitats, buidem els estudis, les memòries i els butlletins que fan referència a la seva vida institucional, no així les seves publicacions (a no ser que siguin de temàtica local). D'altra banda, si bé l'art en general queda fora del nostre buidatge, exceptuem les històries de les parròquies, ja que, malgrat ser sovint un estudi principalment arquitectònic amb poques referències històriques, és l'únic que existeix sobre una localitat en concret.

FONTS

Per tal d'extreure la informació que ens permeti de nodrir convenientment la nostra base de dades, ens adrecem a tres tipus de fonts. En primer lloc, als Centres d'Estudis Locals molt dinàmics quant a publicacions des de mitjan anys setanta.

En segon lloc, les biografies ja publicades les quals, si bé ens permeten d'assabentar-nos del material existent i aprofitar-nos d'una feina ja feta, pateixen de dues mancances importants per a la nostra base de dades; d'una banda, no contenen la informació necessària per a la possible localització de l'obra i, de l'altra, no ens permeten de fer una valoració analítica de les referències que n'extraïem en no poder veure físicament el llibre. Això fa que la font principal de recollida de la informació siguin les «biblioteques» (generals, provincials, biblioteques populars, auxiliars dels arxius municipals i comarcals i biblioteques privades).

SISTEMA INFORMÀTIC I ESTRUCTURA DE LA BASE DE DADES

La base de dades formarà part de la xarxa telemàtica per a biblioteques i bases de

dades de la UAB. A tal efecte s'ha adquirit un programa específic per automatització de biblioteques de la Hewlett Packard (VTLS).

Provisionalment, i en espera que la Direcció de Biblioteques de la UAB defineixi l'aplicació específica per gestionar les bases de dades, utilitzem el micro CDS/ISIS. Aquest processador de dades documentals va ser desenvolupat els anys 1985-86 per la «Division du Développement et de l'Application des Logiciels» de la UNESCO. Encara que el mercat ofereix *softwares* amb més prestacions i flexibilitat en el tractament de la informació, vam haver d'optar pel micro CDS/ISIS perquè és un producte de distribució gratuïta per a Universitats i centres públics. Malgrat això, el programa no deixa de tenir avantatges: longitud flexible dels camps, possibilitat de definir diversos formats de presentació, visualització i

impressió de dades, ús d'operadors booleans en el llenguatge de recuperació i facilitat per a l'exportació de les dades. L'estructura de camps de la nostra base de dades s'ha definit conjuntament amb la Direcció de Biblioteques de la UAB seguint les pautes de format CATMARC, la qual cosa permetrà en un futur exportar, les referències al VTLS de la UAB i facilitar així l'intercanvi i la seva difusió.

La informació que conté cada fitxa bibliogràfica és desglossada en dos nivells: el nivell de descripció bibliogràfica (que es regeix a títol orientatiu per les normes internacionals ISBD) i el nivell analític, que defineix el contingut del llibre en funció de tres variables: cronològica, geogràfica (segons l'actual Llei d'Ordenació Territorial de Catalunya) i temàtica. Per a aquesta última hem confeït un *thesaurus*, o vocabulari controlat, que expliquem tot seguit.

QUADRE 1 ESTRUCTURA DE LA BASE DE DADES

NÚM. CAMP	NOM CAMP SUBCAMPS	INDEX.	TIPUS	REPET.
1	Tipus document codi		Alfan.	
2	ISBN		Alfan.	
3	Títol Subtítol		Alfan.	
4	Autor Autors secundaris	Sí	Alfan.	Sí
5	Edició		Alfan.	
6	Tesi Director; Universitat; Any		Alfan.	
7	Zona publicació Lloc; Editorial; Any		Alfan.	
8	Descripció física		Alfan.	
9	Col·lecció Subcol·lecció		Alfan.	
10	Ref. anal. monografies Núm. registre		Alfan.	
11	Autor corporatiu	Sí	Alfan.	
12	Jornades Títol; Lloc; Any; núm. reg.		Alfan.	
13	Notes		Alfan.	
14	Descriptors	Sí	Alfan.	
15	Identificadors	Sí	Alfan.	
16	Geogràfic	Sí	Alfan.	
17	Cronològic	Sí	Alfan.	
18	Localització	Sí	Alfan.	
19	ISSN		Alfan.	
20	Analítiques Núm. registre		Alfan.	Sí

QUADRE 2

ÍNDEX DEL THESAURUS

Administració Pública
Àmbit jurídic
Arquitectura, urbanisme i obres públiques
Cultura
Defensa i ordre públic
Demografia
Economia
Activitats econòmiques
Anàlisi econòmica
Unitats de producció
Hisenda pública
Treball
Política econòmica
Educació
Etales i esdeveniments històrics
Informació i documentació
Fonts d'informació documental
Mitjans de comunicació
Institucions i associacions
Metodologia i disciplines de les Ciències Socials
Política-ideologia
Política-Ideologia
Praxis política
Professions i oficis
Recursos - Medi ambient
Religió
Sanitat
Societat
Transports i comunicacions
Subdivisions
Dubtosos

THESAURUS

La confecció d'un *thesaurus* específic d'història local ha estat una de les tasques més complexes que el grup ha portat a terme, atesos els problemes de definició i interpretació de la terminologia emprada en la historiografia catalana.

La decisió de crear el nostre propi llenguatge documental es va prendre tenint en compte les necessitats del futur usuari. La més important d'aquestes era la recuperació de la informació a través d'uns termes o descriptors familiars en la seva àrea de coneixement, en aquest cas la Història Local.

Vam descartar, doncs, d'altres llenguatges més generals (llista d'encapçalaments de

matèria en català), en favor d'un llenguatge més tècnic i especialitzat. D'altra banda, no ens servien els *thesaurus* existents (Thesauro de la UNESCO) perquè la seva aplicació a l'àmbit català no recollia molts aspectes importants de la nostra història. La principal utilitat d'aquest llenguatge documental és el control de la terminologia emprada en el pas d'un llenguatge natural (utilitzat en els documents i per l'indexador i els usuaris) a un llenguatge més estricte. El procés d'elaboració del *thesaurus* ha estat el següent: a partir d'un primer mostreig, fet a diferents biblioteques, vam establir una relació de «descriptors candidats». Mitjançant un mètode analític o deductiu, vam reagrupar els descriptors en funció de la seva temàtica. Aquest primer procés ens va donar les pautes per a la creació *a priori* d'una primera estructura del *thesaurus*, dins de la qual podíem anar encabint d'altres estructures (de manera que els termes específics que pertanyessin a un mateix camp quedessin agrupats en «facetes»).

Una vegada creada l'estructura principal del *thesaurus*, són les necessitats de la indexació les que van creant la llista de nous descriptors a incorporar. Cada nou terme és agrupat dins del camp temàtic corresponent, alhora que es defineixen les relacions de jerarquia, associació i sinonímia, procurant així mantenir-ne la coherència. És a dir, finalment ha esdevingut un procés de creació *a posteriori*, obert i dinàmic.

El *thesaurus* presenta dues estructures per a la seva utilització i consulta. El *thesaurus* alfabètic llista (alfabèticament) la relació de descriptors. Cada terme porta incorporada la següent informació: el descriptor genèric al qual pertany (TG); els termes específics que conté (TE); les relacions associatives amb altres descriptors del *thesaurus* (TR); el control de mots quasi sinònims (UT, UP), i, si és necessari, una nota explicativa (NT) que informi l'usuari del sentit amb què ha estat utilitzat el terme, evitant així ambigüitats.

L'usuari pot també fer la seva consulta a través del *thesaurus* jeràrquic, el qual recull, dins de cada camp temàtic, cadascun dels seus descriptors degudament estructurats i jerarquizats.

El principal avantatge que reporta aquest *thesaurus*, i en general aquest sistema d'indexar la informació mitjançant l'ús de descriptors, és la rapidesa a l'hora d'accedir a un conjunt de documents. Gràcies a les facilitats del *software*, podem formular estratègies de recerca, jugar amb diferents variables i recuperar la informació que l'usuari desitgi.

SITUACIÓ ACTUAL DEL PROJECTE

Les biblioteques contemplades en el projecte que són objecte de buidatge en la fase inicial són les següents:

- Arxiu Històric de Sabadell.
- Fundació Bosch i Pujal de la Biblioteca de la Caixa de Sabadell.
- Biblioteca Domènech (Terrassa).
- Centre Borja (Sant Cugat del Vallès).
- Biblioteca Pública Arús (Barcelona).
- Biblioteca «Sarret i Arbós» de Manresa.
- Biblioteca Auxiliar de l'Arxiu Històric de Manresa.
- Biblioteca del «Centre Excursionista del Bages».
- Biblioteca Pública de Girona (Provincial).
- Institut d'Estudis Ilerdencs (Lleida) i Biblioteca Pública de Lleida.
- Biblioteca Provincial de Tarragona.
- Centre de Lectura de Reus.
- Biblioteca de l'Institut d'Estudis Girinins.
- Biblioteca de l'Abadia de Montserrat.
- Biblioteca de Catalunya.
- Biblioteca de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona.

Ara per ara, hem finalitzat la tasca de selecció i anàlisi dels documents del 50% de les biblioteques seleccionades i pensem que en el termini d'un any estarem en disposició d'oferir la consulta de la base de dades amb aquests primers resultats (uns 12.000 registres). A mig termini (uns tres anys), creiem que podrem donar per acabada aquesta fase inicial, amb la qual cosa tindriem recopilats la major part de llibres d'història local contemporània de Catalunya. A partir d'aquí, caldria continuar en la tasca de buidatge en tots aquells àmbits en els quals no ha estat possible de treballar-hi: articles de revistes, tesis doctorals i tesis de llicenciatura, biblioteques dels centres excursionistes, biblioteques locals,...

Per tal que la informació que proporcionem a l'usuari sigui exhaustiva i fiable, serà necessari articular una xarxa de col·laboracions que permeti una actualització ràpida i rigorosa des dels propis centres de producció d'història local.

Una tasca d'aquest estil no es pot portar feliçment a terme sense la col·laboració de tots els implicats, és per això que des de les pàgines d'aquesta revista sol·licitem l'ajut i el suport de tots aquells interessats en el nostre projecte.

**Maribel Cuadrado i Benítez
Carmen García i Lores
Mei Perpinyà i Morena
Núria Rius i Vera
Àngels Solé i Gili**